

A COMPÓ

SZÖVEG ÉS FOTÓK | DR. JUHÁSZ LAJOS tanszékvezető egyetemi docens,
a Magyar Haltani Társaság alelnöke

A Magyar Haltani Társaság immár hetedik alkalommal meghirdetett internetes szavazásán most is három faj versengett az *Év hala 2016* cím elnyeréséért. A múlt év december 31-én zárult határidőig, a válaszadók 58 százalékának ajánlásával, a mindvégig vezető *compó* lett a győztes, így a cím birtokosa is. A második helyre a ritkulóban levő, kevésbé ismert *selymes durbincs* került 24 százalékkal, míg a nagyobb folyóinkban a sóderes aljzatot kedvelő, fenéklakó *márna* 18 százalékos szavazataránnyal a harmadik helyen végzett.

A compó a hazai halfauna őshonos, mással össze nem téveszthető faja. Horgászati szempontból értékes, de méltatlanul mellőzött sport-halunk. Húsa ízletes, főleg Nyugat-Európában keresett. Részben fogyatkozó állománya, részben közismert óvatossága, illetve a hazai horgásztársadalom pontyközpontú beállítottsága miatt viszonylag ritkán kerül a szákba.

A faj neve már évszázadokkal ezelőtt is ezt a pontyalakúakhoz tartozó, zömök, vastag megjelenésű halat jelölte. A szó alapját az izmos, vastag húsdarab jelentésű *comb* szavunk *comp* változatának -ó kicsinyítő képzővel kiegészített származékszava adta. A compó már több száz évvel ezelőtt

is előfordult a korabeli írásokban; akár személynévként is használták. A fajnak számos népi neve is ismeretes. A nyálkás compó, a gyászkeszeg, a varjúhal, az iszaptúró, a sárhal, a vargahal, a doktorhal, a haldoktor, a cigányhal és a tathal mindegyike találó lehet a fajra. A nyálkás előtag a teljes testét beborító nyálkarétegre utal. Miként Herman Ottó írja a Magyar halászat című könyvében: „Az egész test vastagon nyálkás.” A gyászkeszeg a compó sötét színére utaló elnevezés, a varjúhal nevet ugyancsak sötét, zöldesfekete színe indokolja. A Szigetközben iszaptúró néven is illették, mert „mindig az iszapot túrgya, de az orra kinn van belőlle”. A sárhal névnek az lehet a magyarázata, hogy az álló, mocsarasodó vizeket kedveli. A haldoktor

pedig arra a hiedelemre utal, amely szerint a sérült halak a compó testéhez dörgölődnek, mert a nyálkája elősegíti a sérülések gyógyulását. Halunk teste zömök, oldalról kissé lapított, igen apró, erősen rögzülő pikkelyekkel fedett. A törzshöz viszonyítva a feje aránylag nagy, amelyen kicsi, narancsvörös gyűrűbe foglalt szemek ülnek. Húsos ajkakkal keretezett szája csúcsba nyíló, a felső ajak mindkét oldalán, a szájszeglet közelében rövid bajusz található. Az úszók húsosak, jellegzetesen lekerekítettek, csak a farokúszó hátsó szegélye mérsékelten homorú. Ismét Herman Ottót idézve: „a szájszegletben kicsinyke bajusz; a hég pénzei igen aprók; valamennyi úszója húsos, kerekasztású; a hátsórény csak 8-9 sugárral.”

Különleges csúsztósságát az egész testét borító vastag, sűrű nyálkarétegnek köszönheti. Színe élőhelyenként változó. A háta feketészöld, oldala olajzöld vagy arany-sárga, a hasa világosabb, gyakran sárgás árnyalatú. Impozáns megjelenése és igénytelensége miatt akváiumi diszhalként is tenyésztik többféle színváltozatban. Legkedveltebb az aranyszínű változata (*aranycompó*) főként kültéri medencékben. Előnyben részesített élőhelyei a növényzettel dúsan benőtt sekélyebb tavak, és a

a nagyobb folyóvizek holtágaiban, kisebb, lomhán mozgó vizű folyókban, alföldi csatornáknál egyaránt előfordul

mocsarak. Olykor azonban a magasabb régiók vizeibe is eljut, több alkalommal került elő hegyvidéki jellegű vízterületekről is. Jól elviseli a nyári időszakban a mocsarasodó víz kedvezőtlen környezeti viszonyait is. Erről így ír Herman Ottó: „a csík, a czompó, a kárász kemény halak ám, a melyek szűkség esetén víz helyett a sárban is élnek, s úgy, a mint az aszály halad, katuról-kutura hátrálnak, mindaddig, a míg valami

földalatti kutura nem akadnak – rendszeren a lápok legmélyebb pontján – a hol a százas aszálynak is megtörik az ő szárító hatalma.”

A compó nem kifejezetten magyar vagy kárpát-medencei elterjedésű hal, még ha jelenléte összeforr számos egykori, magyar halászmesterséggel. A szélesen elterjedt hal-área az európai atlantikus partoktól egészen Távol-Keletig tart. Számos földrésze (Afrikába, Észak-Amerikába, Ausztráliába) betelepítés révén került. Hazánkban a nagyobb folyóvizek holtágaiban, meglassuló szakaszaiban, kisebb, lomhán mozgó vizű folyókban, alföldi csatornáknál egyaránt előfordul. Élőhelyén előszeretettel tartózkodik a sűrű növényzetben, ahol vízi rovarokra, fenéklakó állatokra vadászik, étrendjét ritkábban növényi hajtások elfogyasztásával egészíti ki. Lassan növő faj, kifejlett példányai rendszerint 20-30 centiméter hosszúak, ám kedvező viszonyok között nagyobb méretet is elérhet. A hazai horgászrekord: 3,74 kilogramm (1992).

Az ivarérettséget két-négy éves korban éri el. Jellemző ivóhelyei a növényzettel dúsan benőtt, sekély, jól felmelegedő víztestek, ahol az ikrákat a vízi növényzetre rakja le. Május végén kezdődik ivási időszaka, amint a víz hőfoka tartósan 20 Celsius-fok fölé emelkedik.

Az utóbbi években az egyre szárazabbá váló éghajlat, a vízszennyezések, az idegenhonos halfajok előretörése, a pangó vizek eltűnése és számos más ok következtében állománya csökken. Örvendetes viszont, hogy a Tisza-tó bizonyos részein gyarapodóban van. Sokáig semmilyen korlátozás nem védte. Jelenleg május 2-a és június 15-e között fajlagos tilalom, az év más napjain méretkorlátozás is oltalmazza. Ha a kifogott hal testmérete az orrcsúcstól a farokúszóig nem éri el legalább a 25 centimétert, akkor haldéktalanul vissza kell engedni a vízbe. Az óvintézkedésekkel elérhető, hogy minden egyed életében legalább egy alkalommal szaporodni tudjon.

A compó sokak által ismert, mégis mellőzött hal. Az Év hala cím elnyerése a faj alaposabb megismerése mellett egyben a védelmét is jelentheti.

